

ethical journalism network

Priča o povjerenju: Putevi ka kvalitetnom novinarstvu u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj u digitalnoj eri
Regionalna konferencija, 2. i 3. decembar 2024., Press Club Brussels Europe

Završna izjava i preporuke

Nakon diskusije i razmatranja trenutne krize javnog izvještavanja u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj, ovaj skup informativnih medija, tijela za podršku novinarstva i međunarodnih partnera

vjeruje da je potrebna hitna akcija na svim nivoima da bi se povratilo povjerenje javnosti u društvenu ulogu informativnih medija kao izvora tačnih, pouzdanih i nezavisnih informacija koja je neophodna za demokratski život,

prihvata da Evropski ukaz o slobodi media i Ukaz o digitalnim uslugama, kao i druge međunarodne deklaracije, uključujući Parisku povelju o informacijama i demokraciji i [Windhoek +30 deklaraciju o informacijama kao javnom dobru](#) UNESCO-a iz 2021. potvrđuju značaj slobodnih, pluralističnih i transparentnih medija,

ocjenjuje da neuspjeh poslovnih modela koji podržavaju novinarstvo od javnog interesa, kao i stalno političko miješanje, u Jugoistočnoj Evropi i Turskoj stvaraju jedinstvene uslove koji oslabljuju kvalitetno novinarstvo i podrivaju povjerenje javnosti,

prepoznaje krizu održivosti i potrebu za novim izvorima finansiranja i podrške novinarstva od javnog interesa i informativnih medija,

naglašava da bi vlade trebalo da rade više na određenju društvene uloge medija u formiranju povjerenja javnosti u demokratska i otvorena društva, kao i na stvaranju sredine podsticajne za rad slobodnih i nezavisnih medija, uključujući sigurnu i transparentnu upotrebu tehnologije i vještačke inteligencije,

smatra da proces pristupa Evropskoj uniji zemljama Jugoistočne Evrope i Turskoj pruža priliku da unaprijede zakone i sprovedu pravne okvire koji podržavaju slobodan, nezavisan i pluralističan medijski prostor.

čvrsto vjeruje u važnost samorefleksije u medijima i potrebu da se kod novinara i informativnih medija ojača poštivanje fundamentalnih principa etičkog ponašanja i transparentnosti,

pozdravlja razvoj programa samoevaluacije kao što je Journalism Trust Initiative, koji su zasnovani na transparentnosti, učešću članova javnosti i posvećenosti informativnih medija etičkim zadacima novinarstva, i

slaže se da je potrebno dodatno djelovati da bi se unaprijedio učinak rada na samoevaluaciji i nezavisnoj sertifikaciji, obavljen kao dio projekta *Izgradnja povjerenja u medije u Jugoistočnoj Evropi I Turskoj* koji sprovodi Mreže za etičko novinarstvo, uz pomoć Evropske unije i UNESCO-a, i, da bi se postigli ti ciljevi, skup donosi slijedeće preporuke:

1. Da se medijske organizacije regije podstiču u priznavanju vrijednosti transparentnosti, etike i prihvatljive samoregulacije kroz samoevaluaciju i nezavisnu sertifikaciju, kroz opšte priznate programe, kao što je Journalism Trust Initiative;
2. Da se samoevaluacija i samosertifikacija primjenjuju u cijelom prostoru medija za javno informisanje;
3. Da se obrazac za evaluaciju i sertifikaciju kvalitetnog novinarstva, transparentnosti i standarda usvoji kao kriterij od strane međunarodnih tijela, donatora i državnih ustanova za dodjelu pomoći informativnim medijima, u javnom i privatom sektoru;
4. Da se pruži pomoć medijima, uključujući manje informativne organizacije, da bi se pokrili strukturalni troškovi nezavisne verifikacije njihovog novinarstva od javnog interesa i sistema javne odgovornosti;
5. Da se proces samoevaluacije obnovi, tamo gdje je to adekvatno, da bi se uključila verifikacija uredničke odgovornosti i nezavisnosti pri upotrebi, upravljanju i objavljivanju digitalne aparature u novinarstvu, naročito u odnosu na korišćenje generativne vještačke inteligencije, u skladu sa prijedlozima u dodatku ove izjave;
6. Da se podstiče podrška oglašivača i komercijalnih sponzora informativnih medija i agencija za provjeru činjenica za samoevaluaciju, i nagradi podrška informativnim medijima koji usvoje ovaj oblik transparentnosti i samoregulacije;

7. Da se upotreba samoevaluacije i nezavisne sertifikacije, kroz programe kao što je Journalism Trust Initiative, ustanovi od strane donatora, javnih tijela i međunarodnih organizacija kao kriterij za transparentnu dodjelu javnih fondova informativnim medijima odgovornim za novinarstvo od javnog interesa;
8. Da digitalne platforme i tehnološke kompanije samoevaluaciju i nezavisnu sertifikaciju ustanove kao indikator kvalitetnog novinarstva i informisanja od javnog interesa, i u njima vide potencijalnog partnera u borbi protiv dezinformacija i uvrijedljivih komunikacija;
9. Da digitalne platforme, tehnološke kompanije i društvene mreže postanu obavezne da daju prvenstvo i prednost putem algoritama za pretragu informativnim medijima koji usvoje ovakvu samoregulaciju;
10. Da digitalne platforme i tehnološke kompanije konstruktivno sarađuju sa medijima koji pokazuju sukladnost sa zahtjevima opšte priznatih regulativnih programa kao što je Journalism Trust Initiative, kako bi se izbjegle suspenzije ili neopravdane restrikcije njihovog materijala i kako bi se izbjegli takvi slučajevi u budućnosti;
11. Da se transparentnost u informativnim medijima i novinarstvu putem samoevaluacije i sertifikacije, kakvu nudi Journalism Trust Initiative (JTI), prizna i pomogne od strane nacionalnih organizacija za podršku medija, uključujući državna tijela za samoregulaciju kao što su novinske komore, što bi trebalo da podstakne sve medije od javnog interesa da usvoje slične procese za određivanje odgovornosti.

DODATAK:

Dodatna izjava o integraciji vještačke inteligencije u redakcijama Jugoistočne Evrope i Turske

- U cijelosti podržavamo *Smjernice za upravljanje digitalnim platformama UNESCO-a: Zaštita slobode izražavanja i pristupa informacijama; Preporuke za etiku vještačke inteligencije UNESCO-a; Parisku povelju o AI; Evropski ukaz o slobodi medija, DSA i AIA, i pozivamo platforme da se opredijele za transparentnost, institucionalizovane provjere i računovodstvo, javno i pristupačno upravljanje i pridržavanje standarda ljudskih prava.*
- Pozdravljamo korišćenje AI u redakcijama pod uslovom da su ustanovljene jasne smjernice za obuku, da je osiguran javni uvid, očuvan ljudski nadzor AI-generisanog sadržaja, kao i da se obznane i razmatraju rizici povezani sa AI.

- Težimo ka konstruktivnoj saradnji sa tehnološkim kompanijama i podstičemo digitalne platforme da formiraju konstruktivne odnose sa medijskom zajednicom u našim zemljama otvaranjem tačaka za direktan kontakt ili lokalnih ureda, davanjem prioriteta moderaciji korisničkog sadržaja na lokalnim jezicima i podrškom medjske pismenosti i inicijativa za etičko novinarstvo.
- Tražimo da se poštuje medijski sadržaj i zahtijevamo da korišćenje medijskog sadržaja od strane AI sistema mora imati dozvolu medija koji su proizveli taj sadržaj, atribuciju originalnog izvora i zaštitne klauzule protiv zloupotrebe sadržaja.
- Također zahtijevamo pravednu podjelu zarade i zaštitne klauzule za upotrebu provjerenog sadržaja od strane AI modela, uključujući pravednu podjelu zarade od takvog sadržaja i robusne zaštitne klauzule za sprečavanje eksploatacije, dezinformacije ili pogrešnog predstavljanja.